

GOD OP HET BOEKENBAL

Reinder Tuitman

‘Een onbescheiden dominee’, zegt Evert Jan de Wijer van zichzelf. Om daaraan toe te voegen: ‘die wat te vertellen heeft’. Klinkt dat – in de Inleiding – enigszins parmantig, dit wordt goedge maakt door: ‘ik wil dit niet voor mijzelf en mijn gemeente alleen houden.’ Nog sterker drukt hij zich uit met: ‘Er is iets als een hoogste woord. Een verhaal, een vermoeden dat bevrijdt en mensen in de ruimte zet. Een sterker verhaal ook dan alles wat er allemaal om ons heen toetert’ (!). Uitdrukkelijk stelt hij dat dominees in dezen wel eens wat minder bescheiden mogen zijn.

Zo maakt De Wijer de lezer nieuwsgierig. Dat dóe je natuurlijk in je inleiding... De Wijer wil graag een dominee zijn die zich niet hoeft excuseren voor God, de Bijbel, de tradities van de kerken en wat er allemaal in Zijn Naam is gebeurd in de wereld. Hij ziet vele collega’s om zich heen die dat wél doen, die hun best doen om niet op te vallen. Die hooguit zeggen: tja, ik weet het ook niet allemaal meer. Maar, zij/wij weten het natuurlijk heel goed, is De Wijers reactie op zo’n houding.

En, wát weet dominee De Wijer dan? Antwoord: dat in de bijbelse verhalen steeds een antwoord ligt verborgen op de vragen en kwesties die in de vandaag best verkochte boeken, de best bezochte films en de meest besproken politieke partij worden opgeworpen.

Dat zijn (en hij haakt daarbij aan): het essay *God is gek* van Kluun, de film *Avatar* van James Cameron, de roman *Bonita* van Peter Buwalda, de boeken *Het diner* en *Zomerhuis met zwembad* van Herman Koch, het boek *Tonio* van A.F. Th. Van der Heijden, de politieke partij PVV, en de driedelige romancyclus *Fifty Shades* van E.L. James. Naar aanleiding van en inhakend op de ideeën van genoemde boeken en films of die politieke partij ventileert De Wijer zijn gedachten en bespiegelingen die hij ontleent aan de Bijbel; respectievelijk in: ‘Leven na de dood’ – aan de hand van het verhaal van koning Saul die in de spelonk van Endor contact zoekt met de profeet Samuël.

‘God is best een beetje boom’ – aan de hand van het scheppingsverhaal en de ideeën over God en de N(n)atuur.

‘Alles is familie’- hoe staat het in de Bijbel met gezins- en sociale verhoudingen? In dit hoofdstuk zegt een gemeentelid tegen dominee: ‘U moet het in het kerkblad niet steeds hebben over uw kinderen en uw vrouw (!). ‘De achterkant van de moderne spiritualiteit’ – hierin meldt De Wijer dat hij auteur Herman Koch de vinger zag leggen bij de verwarring waaraan de (post)moderne mens in Nederland ten prooi is gevallen: in de ontmanteling van ideologieën en zuilen is er geen wezenlijke oriëntatie meer en blijft er slechts een goedmoedig hedonisme over. Het (sombere) mensbeeld van de Heidelbergse Catechismus lijkt haaks te staan op wat je in hedendaagse literatuur vindt: de mens is in de kern van de zaak goed. De Wijer belicht dit verschil aan de hand van het bijbelboek en de persoon Jona. Intrigerend is zijn stelling: ‘de bijbelschrijver (van het boek Jona) houdt de mogelijkheid open dat de houding en de mentaliteit van Jona iets vertelt over onze eigen woede en vernietigingsfantasieën’.... Een andere doordenker: ‘Eigenlijk ziet God de mens voornamelijk vallen en vrijwel nooit opstaan’.... En, omdat het zo boeiend is nog een derde: ‘In ieder geval is het bijbels gesproken zo dat de mens voor de agressie kiest. Sterker nog, de lijn van Kaïn naar Lamech laat zien dat de agressie toeneemt naarmate de mens meer op eigen benen en los van God komt te staan’

‘De tragiek van rouw’- Jefta (die zijn dochter moet offeren na zijn gelofte) dient in dit hoofdstuk als bijbelse insteek. De man is een uitermate tragische figuur. In zijn levensverhaal

wordt de tragiek zichtbaar die ook in de Griekse tragedies zichtbaar is. Met dit verschil: in de Griekse tragedie blijft de held in zijn lot gevangen, terwijl in de Bijbel die mens zijn lot kan overstijgen. De Wijer tekent in dit hoofdstuk op: 'de Bijbel wil niet zeggen wat er gebeurd ís, maar wat er gebeuren móet'. Hij besluit dit hoofdstuk met: 'Ook de Bijbel weet van al die tijden en levens (zoals die in de requiemroman *Tonio* geschilderd worden (RT), maar haakt hardnekkig naar een tijd die komt en een mens die daarin gelooft'.

'Rillen om Wilders' woorden' – Wat is dat nu, die 'joods-christelijke traditie' die Wilders als leidraad dient, zoals hij zegt, en waarop hij de leeggelopen westerse cultuur (opnieuw) wil grondvesten? En hoe rijmt dit met 'eigen volk eerst'? Je knippert inderdaad met je ogen als De Wijer hier komt opdraven met Ezra en Nehemia! Dominee De Wijer maakte ook pas goed kennis met deze bijbelboeken en –figuren toen die op het rooster van lezingen verschenen, zo bekent hij. Muren bouwen om je (eigen) stad, echtgenoten van buitenlandse komaf wegsturen, dat riekt toch naar nationalisme en raszuiverheid? 'Baarden!' was de typering van een van De Wijers gemeenteleden aangaande Ezra en Nehemia, 'de zuiverste Taliban!' Heel boeiend is hoe De Wijer omgaat met een zekere conclusie: de samenleving zal dus niet multicultureel van aard zijn en de godsdienst, de tempel, niet multireligieus. Daarbij komt hem het verhaal, de verhalen in andere bijbelboeken te hulp; daar vindt hij steeds 'het onvervreemdbare recht van de vreemdeling, wees en weduwe. En het volk van God moet bedenken dat het zelf vreemdeling, slaaf en bijwoner geweest is in een vreemd en agressief land. 'Wilders zou zo af en toe een kerk moeten bezoeken', schijnt oud-minister Piet Hein Donner eens gezegd te hebben, zo meldt De Wijer. Om daaraan toe te voegen: 'In de gemeente wordt het gesprek gevoerd over die 'joods-christelijke traditie' en daar wordt deze ook verder ontwikkeld. En dat gesprek levert aanwijzingen van de humaniteit op die dermate dwingend zijn dat zij zelfs het recht hebben delen van de Bijbel die deze aanwijzingen dreigen te vergeten daarover te ondervragen. (!)

'Vijftig tinten God' heet het laatste hoofdstuk; het handelt over God, seks, verlangen en erotiek. Zeker op dit terrein horen we vandaag heel wat om ons heen 'toeteren', om De Wijeres eigen terminologie te gebruiken. Recht op zijn doel af is de volgende opmerking van De Wijer: 'Ik ben het met de rebelse psychiater Bram bakker eens dat de populariteit van deze boeken (als *Fifty Shades*) indicatief is voor de grote verwarring die rondom seksualiteit bestaat, niet in de laatste plaats binnen de kerkelijke gemeente'. Even veelzeggend is zijn: 'Het klassieke denken over man en vrouw is in de kerk terecht berucht' (Naar mijn idee bedoelt hij: het klassieke denken over man en vrouw in de kerk is terecht berucht; mogelijk zijn beide varianten valide...) De 'vrouwonvriendelijke' Paulus komt voorbij; en de symbolische uitleg, aanpak van Hooglied. *Fifty Shades* én de Bijbel zouden in de ogen van De Wijer wijzen op, verlangen naar een diep vertrouwen tussen man en vrouw. En laat 'betrouwbaar' nou – zegt de dominee – een specifiek kenmerk van God zijn!

Iemand die mij wat beter heeft leren kennen zei tegen me: 'Dit is net een boek voor jou!' die spreker heeft het goed gezien. Ik houd van de Bijbel, ik houd van lezen en steeds meer kom ik erachter dat die Bijbel ook vandaag handvatten biedt. Voor het leven in het algemeen, voor mijn leven, voor de huidige maatschappij en voor de wijze waarop die kan of zou moeten worden ingericht, voor menselijke en politieke keuzes en voor nog veel meer. Ik kan mij goed vinden in de manier die De Wijer toepast om de Bijbel te lezen. Die staat namelijk haaks op het gebruik ervan als oplossingenboek voor vragen as b.v.: Mag een noodleugen of is die verboden? Of: mag een vrouw op de kieslijst van politieke partij of kerkelijke gemeente staan? De Bijbel is geen twistboek, wél een boek dat een mens oriëntatie biedt. En ... het woord zegt het al, oriëntatie wil nog niet altijd zeggen dat je meteen weet welke weg je moet kiezen. Mensen die de Bijbel zo'n gemakkelijk boek vinden (zó en zó is het mij altijd verteld ..., of: zó en zó heb ik het altijd gelezen...) zouden De Wijers rondsnuffelen in dat Oude Boek eens moeten proberen, er hun winst mee doen.

Een voorwaarde om dit boek op volle waarde te kunnen schatten is wel, dat men ook de besproken boeken en films moet hebben gelezen.
Afsluitend, hoe zou zo'n boek als dit over een halve eeuw geschreven worden?

Reinder Tuitman (Middelstum) is hoofdredacteur

GOD OP HET BOEKENBAL

Bijbel en bestsellers

Evert Jan de Wijer

205 pag. 18,50 euro

Uitg.: SKANDALON, Vught

ISBN 978 94 90708 68 9